

gésben foglalkoztatták az anyanyelv, a nyelvművelés kérdései, a kétnyelvű oktatás, tankönyvek, a népi kétnyelvűség, a kultúrákötésesség jelenségei, a nyelvtörvények működése, hatásai, az anyanyelv és identitástudat összefüggései.

Vörös Ottó életpályája, kutatási területei a föl-föl dobott kő motívumát juttatja eszembe. A dialektológus megmutatkozott felvidéki éve alatt is, amikor a Zoboralja nyelvjárásainak idegen szavait vizsgálta. Hazatérve pedig a szűkebb pátria nyelvi, művelődéstörténeti témái kerültek ismét előtérbe. Ennek köszönhető egy forráskiadványnak, Nemes-Népi Zakál György „Az Eörség leírása...” című munkájának bevezető tanulmánnyal való kiadása (Szombathely, 1985), majd egy nyelvemlék, a Körömdi Kódex bevezetővel ellátott betűhű kiadása (Körömd, 1996). Kutatómunkájának csúcsát az 1995-ben megvédett kandidátusi értekezésével érte el. A „Vízrajzi köznevek szóföldrajzi és jelentéstani vizsgálatá”-val (MNYTK. 211., 1999) ugyancsak Vas megyei nyelvi anyag feldolgozását és térképekre vitelet végezte el. Az elmúlt évben ismét a kontaktológiai vizsgálatokhoz tért vissza a határon túli magyarok nyelvhasználatát bemutató monográfia-sorozat legutóbbi kötetének (SZÉPFALUSI ISTVÁN – VÖRÖS OTTÓ – BEREGSZÁSZI ANIKÓ – KONTRA MIKLÓS, A magyar nyelv Ausztriában és Szlovéniában. Gondolat Kiadó – Imre Samu Nyelvi Intézet – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Bp.–Alsóőr–Lendva, 2012) szlovéniai részével.

Vörös Ottó jelentős szerepet vállalt magára a határainkon túli magyarság azonosság tudatának őrzésében is, nemkülönben a hazai anyanyelvi társszervezetek, nemzetközi társaságok közötti szakmai kapcsolatok ápolásában. Munkája elismeréseként az oktatási minisztertől Kiváló Munkáért kitüntetés, 1988-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaságtól Csűry-emlékérmet, 2002-ben Vas Megye Önkormányzatától Pável Ágoston-emlékérmet, 2009-ben a Savaria Egyetemi Központtól Berzsényi-emlékérmet kapott.

Kedves Ottó! Szívvel gratulálok 70. születésnapod alkalmából azzal az óhajjal, hogy még jó néhány alkalom lehessünk opponensként, bizottsági tagként elindító tehetséges fiataloknak kutatói pályájukon. Jó egészséget, további töretlen alkotókedvet kívánok Neked a magam és a Nyelvtudományi Társaság nevében.

ZELLIGER ERZSÉBET

Csúcs Sándor 70 éves*

A Magyar Nyelvtudományi Társaság Finnugor Szakosztályának ülését ezúttal nem az elnök nyitja meg, nem ő ad szót az előadónak, hanem – legalábbis az elején – hallgatásra kényszerül. Ennek az az oka, hogy a Finnugor Szakosztály elnökét, Csúcs Sándort köszöntjük abból az alkalomból, hogy néhány napja betöltötte 70. életévét.

Egy ilyen kerek évforduló alkalmat ad arra, hogy áttekintsük a jubiláns életpályáját. 1943. április 7-én született Szegeden, nem sokkal később családjával együtt Budapestre költözött. Itt végezte az iskoláit. Egyetemi tanulmányait 1967-ben fejezte be az ELTE bölcsészkarán, magyar–orosz–finnugor szakon szerzett diplomát. Annak a nagy generációnak a tagja, akik Kiss Jenőt és Jászó Annát követve az elsők között vehették fel hivatalosan is a finnugor C szakot. Diáktársai között volt Szij Enikő, Korenchy Éva, Honti László, Zaicz Gá-

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2013. április 9-i ülésén.

bor, mára meghatározó alakjai a magyarországi finnugrisztikának. Csúcs Sándor a végzés után három évig általános iskolában tanított. Ez idő alatt készítette el „A votják nyelv orosz jövevényszavai” című egyetemi doktori értekezését, mely a Nyelvtudományi Közlemények hasábjain jelent meg 1970-ben és 1972-ben (72: 323–62; 74: 27–42).

Az első komoly szakmai feladat és lehetőség ünnepeltünk számára a magyar lektori megbízás volt a Turkui Egyetemen, melyet 1970–1976 között töltött be. Nemcsak magyar nyelvet, irodalmat és kultúrát, hanem permi nyelveket is oktatott a Finnugor Tanszéken. Kezdő magyar nyelvkönyvet is szerkesztett, mely utóbb számos kiadásban megjelent (Unkarin alkeet. Turun yliopisto, Turku, 1973.).

A lektori munka sok fiatalnak jelentett nagy lehetőséget a 20. század három utolsó évtizedében a szakmai fejlődésre, anyagi gyarapodásra, életre szóló szakmai és emberi kapcsolatok kialakítására. A jubiláns is ezek közé a fiatalok közé tartozott akkor, és nem csoda, hogy szűk két évtized múlva ismét visszavezetett az útja Finnországba, de erről majd később szólok.

Turkuból hazatérve Csúcs Sándor kutatói állást kapott a Nyelvtudományi Intézet Finnugor Osztályán, ezt az állást meg is őrizte nyugdíjba vonulásáig, 2008-ig. A permi nyelvekre specializálódott, és ezen belül az udmurtra – régebbi szóhasználattal votjakra – és pályája során mindvégig hű maradt a finnugor nyelvcsaládnak ehhez az ágához. Kisdoktori értekezésének témája, az etimológia is meghatározó szerepet játszott későbbi munkásságában is. Kandidátusi értekezésében, melyet 1983-ban védett meg, az udmurt nyelv tatár jövevényszavait dolgozta fel. A disszertáció német nyelvű változata 1990-ben jelent meg (Die tatarischen Lehnwörter des Wotjakischen. Akadémiai Kiadó, Bp.). Ugyanebben az évben jelent meg udmurt kresztomathiája (Chrestomathia Votiacica. Tankönyvkiadó, Bp., 1990.). Ekkorra már nyilvánvalóvá vált, hogy Csúcs Sándor az udmurt nyelvnek nemzetközi vonatkozásban is elismert kutatója. Ezért őt kérte föl Sinor Dénes, hogy az általa szerkesztett, az uráli nyelveket bemutató kötetben az udmurt fejezetet megírja (Die wotjakische Sprache. In: D. SINOR szerk., The Uralic Languages: Description, History and Foreign Influences. E. J. Brill, Leiden – New York – Köln, 1988. 131–46). Ugyanez történt akkor, amikor Daniel Abondolo szerkesztette saját „Uralic Languages” című tanulmánykötetét Londonban, 1998-ban (Udmurt, In: D. ABONDOLO szerk., The Uralic languages. Routledge, London, 1998. 276–304).

Amikor Csúcs Sándor a Nyelvtudományi Intézet Finnugor Osztályára került, már javában folytak Rédei Károly vezetésével az Urali Etimológiai Szótár munkálatai. Ő is bekapcsolódott ebbe a hatalmas vállalkozásba, mely 1988-ban ért véget. (K. RÉDEI szerk., Uralisches Etymologisches Wörterbuch (UEW.). Unter Mitarbeit von MARIANNE BAKRÓ-NAGY, SÁNDOR CSÚCS, ISTVÁN ERDÉLYI, LÁSZLÓ HONTI, ÉVA KORENCHY, ÉVA K. SAL und EDIT VÉRTES. 1–2. Bp., 1986–1988.). De alig jelentek meg a szótár kötetei, elkezdődött a papír alapú szótár számítógépes adatbázissá való átdolgozása. Ez már nemzetközi együttműködésben folyt. A programozást a Koblenz-Landaui Egyetemen végezték Bátorfi István irányításával, a tartalmi munkát pedig Csúcs Sándor vezetésével a Nyelvtudományi Intézet Finnugor Osztályán. Így jött létre az Uralische Etymologische Datenbasis, röviden UEDb. Mire ennek a grandiózus munkának az eredményei nyilvánossá váltak, Csúcs Sándor már nyugalomba vonult az intézetből. Ott viszont tovább dolgoztak a UEDb. fejlesztésén, így született meg az URALONET, ez a sokoldalú, hasznos rendszer, mely ma már mindenki számára elérhető a világhálón (<http://www.uralonet.nytud.hu>).

Ünnepeltünk természetesen a számítógépes adatbázis építése közben sem lett hűtlen a permisztikához. 2001-ben szerezte meg az MTA doktora címet „A permi alapnyelv rekonstrukciója” című értekezésével. Utóbb ez is németül jelent meg az Akadémiai Kiadónál (*Die Rekonstruktion der permischen Grundsprache*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2005.). Ezenkívül számos udmurt tárgyú tanulmányt publikált, főként fonológiai, morfológiai és lexikológiai kérdések érdeklik.

Az 1990-es évektől Oroszországba, Izsevszkbe is könnyebben el lehetett jutni, és az udmurtokkal való eleven kapcsolat megtermékenyítette a kutatómunkát is. Az udmurt kollégákhoz, elsősorban Valej Kelmakov professzorhoz őszinte baráti kapcsolat is fűzi Csúcs Sándort. Ennek jeleként egy hét múlva az udmurtok Izsevszkből videokonferencia keretében fogják köszönteni őt.

Az 1990-es évek egyéb változásokat is hoztak Csúcs Sándor életébe. 1992-ben megalakult a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, s ő kapta a feladatot, hogy szervezze meg a Finnugor Tanszékét. Nagy lelkesedéssel fogott munkához, el is foglalta a professzori katedrát, de közben újabb öt évre ismét elszegődött Finnországba, a Magyar Kulturális és Tudományos Központ igazgatója lett Helsinkiben. Ez alatt az idő alatt Zaicz Gábor állta helyette a sarat Piliscsabán. 1998-ban tért vissza, és azóta oktatja a magyar és finnugor szakos diákokat. Tíz évvel ezelőtt a tanszék Fenno-Ugrica Pázmániensia nevű könyvsorozatának 1. kötetét a hatvanéves Csúcs Sándor tiszteletére jelentették meg, melyben pályaképét Keresztes László rajzolta meg, s melyben közölték az akkor aktuális publikációs jegyzékét is (MOLNÁR ZOLTÁN – ZAICZ GÁBOR szerk., *Permistica et Uralica*. Ünnepi könyv Csúcs Sándor tiszteletére. PPKE BTK Finnugor Tanszék, Piliscsaba, 2003.). Nem a tanszékvezetőn múlt, hanem a mai akadémiai világban uralkodó integrációs kényszer következménye, hogy Piliscsabán azóta a Finnugor Tanszékét beolvasztották egy nagyobb egységbe.

Talán nem sokat tévedek, ha azt állítom, hogy tudományszervezőként Csúcs Sándor a Finnugor Szemináriumok sorozatára a legbüszkébb. Az ő kezdeményezésére találkoznak minden év januárjában a hazai finnugristák, hogy megvitassák tudományterületük aktuális kérdéseit. A szemináriumok helyszíne változó, a kutatóhelyek évente változó, jól bejártott rendben vállalják a szervezést. A kezdeményezés sikeres voltát mutatja, hogy idén januárban már a huszonötödik találkozóra került sor.

Többször előfordult, hogy valamely szervezetben Csúcs Sándor volt az elnök, én a titkár. Ez a helyzet a Nyelvtudományi Társaság Finnugor Szakosztályában, ilyen volt viszonyunk az MTA Uráli Nyelvészeti Munkabizottságában 1997 és 2006 között. A 90-es évek elején együtt végeztük a finn nyelvvizsgáztatást a Rigó utcában, és majdnem másfél évtizedig vezettük közösen a Reguly Társaságot, ő elnökként, én alelnökként. Két éve adtuk át ezt a nemes feladatot a fiatalabb nemzedéknek, de a leköszönt elnök azóta is szerkeszti a társaság negyedévente megjelenő értesítőjét, a Finnugor Világot. Kiegyensúlyozott, megbízható kollégát ismertem meg benne, aki nem ijed meg a feladatoktól, és ha úgy hozza a sors, akár egyedül is belevágja a fejszéjét nagy fádba, mint például a 11. Nemzetközi Finnugor Kongresszus szervezésébe, mely Piliscsabán zajlott 2010-ben.

Ha jól tudom, Sándor egyelőre nem tervezi, hogy ezentúl csak az unokáinak szenteli az idejét, hanem további tudományos tervei vannak. A magam és kollégáim nevében boldog születésnapot, jó egészséget, töretlen munkakedvet kívánok neki.

CSEPREGI MÁRTA